

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ім. М.І. ПИРОГОВА

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з наукової роботи
проф. Власенко О.В

«_____» _____ 20__ р.

Хірургія

(назва навчальної дисципліни)

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

навчальної дисципліни «ХІРУРГІЯ»

навчальної дисципліни з підготовки доктора філософії

на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти

галузі знань 22 Охорона здоров'я

(шифр і назва галузі знань)

спеціальності 222 Медицина

(код і найменування спеціальності)

мова навчання українська, російська, англійська

Вінниця

20__ рік

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: Вінницьким національним медичним університетом ім. М.І. Пирогова

РОЗРОБНИКИ: д.мед.н., професор Каніковський О.Є.

к.мед.н., доцент Павлик І.В.

Обговорено на засіданні кафедри хірургії медичного факультету №2 Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова та рекомендовано до затвердження на центральній методичній раді / науковій комісії

«_____» _____ 20____ року, протокол № _____

Затверджено на центральній методичній раді / науковій комісії

«_____» _____ 20____ року, протокол № _____

Модуль 2.

Змістовний модуль 1. Захворювання ендокринної системи.

Тема 7. Еутиреоїдний і токсичний зоб. Класифікація. Спеціальні методи дослідження. Діагностика. Диференціальна діагностика. Покази до хірургічного лікування. Передопераційна підготовка. Хірургічне лікування. Феохромоцитома: патогенез, клінічні прояви, діагностика, хірургічне лікування. Діабетична стопа.

Знати:

1. Знати причини виникнення і патогенез еутиреоїдного і токсичного зобу;
2. Засвоїти класифікацію та клінічні симптоми еутиреоїдного і токсичного зобу та інших захворювань щитовидної залози;
3. Знати діагностичну програму та особливості діагностики окремих видів еутиреоїдного і токсичного зобу;
4. Знати додаткові методи досліджень у хворих із захворюваннями щитовидної залози.
5. Знати принципи лікувальної тактики та методи лікування при еутиреоїдного і токсичного зобу.
6. Знати класифікацію хвороб наднирників, їх клінічні прояви, діагностичну програму.
7. Знати принципи передопераційної підготовки методів оперативного лікування та особливості післяопераційного періоду в хворих із хворобами наднирників.
8. Знати принципи діагностики і лікувальної тактики діабетичної стопи.

Вміти:

1. Вміти зібрати та оцінити скарги, анамнез, провести об'єктивне обстеження хворих з патологією щитоподібної залози, наднирників та цукровим діабетом.
2. Вміти складати індивідуальну схему діагностичних обстежень, визначити обсяг і послідовність лабораторних, рентгенологічних, ультразвукових і морфологічних досліджень та інтерпретувати результати проведених обстежень.
3. Вміти проводити дифдіагностику захворювань щитовидної залози на підставі диференційно-діагностичних алгоритмів.
4. Вміти формулювати попередній діагноз.
5. Вміти обґрунтувати лікувальну тактику, прогноз та профілактичні і реабілітаційні заходи.

Література:

1. Загальна хірургія : підруч. для студентів стомат. ф-тів вищ. мед. навч. закл. III-IV рівня акредитації / О. Є. Каніковський [та ін.] ; ред.: О. Є. Каніковський, С. В. Сандер, О. О. Фомін. - Вінниця : Рогацька І. О., 2019. - 268 с.

2. Хірургія : підручник : у 2 т. / С. О. Бойко [та ін.] ; ред.: П. Г. Кондратенко, В. І. Русин ; рец.: В. А. Сипливий , Б. О. Матвійчук, О. Є. Каніковський. - Вінниця : Нова Книга. - Т. 1. - 2019. - 704 с.
3. Загальна хірургія з клінічною психологією / За редакцією О.Є. Каніковського, В.П. Польового, О.І. Дронова, С.В. Сандера.- Вінниця:ФОП Рогальська І.О.- 2015.- 590с.
4. Загальна хірургія /За редакцією Я.С. Березницького, М.П. Захараша, В.Г. Мішалова, В.О. Шідловського.- Вінниця, Нова книга.- 2018, 344 с.
5. Загальна хірургія : [баз. підруч. для студентів вищ. навч. закл. - мед. ун-тів, ін-тів й акад.] / С. Д. Хіміч [та ін.] ; ред.: С. Д. Хіміч, М. Д. Желіба. - 3-тє вид., перероб. і допов. - Київ : Медицина, 2018. - 608 с.
6. Ендокринологія : підруч. для студентів вищ. мед. навч. закл. IV рівня акредитації / П. М. Боднар [та ін.] ; ред. П. М. Боднар ; авт. передм. В. М. Мороз ; Нац. акад. мед. наук України. - Вид. 4-те, онов. та допов. - Вінниця : Нова Книга, 2017. - 456 с. : іл. - (Національний підручник)

Модуль 2.

Змістовний модуль 1. Захворювання ендокринної системи.

Тема 8. Ожиріння. Сучасні методи хірургічного лікування ожиріння.

Гінекомастія: патогенез, клініка, діагностика, хірургічне лікування.

Хірургічна корекція статі. Хірургія наднирників та ендокринної частини підшлункової залози.

Знати:

1. Методику збору скарг, анамнезу, проведення об'єктивного обстеження пацієнта із ожирінням та можливість їх оцінювати. Основні лабораторні та інструментальні методи дослідження, що використовуються у пацієнтів із ожирінням.
2. Основні принципи лікування, первинної та вторинної профілактики, реабілітації пацієнтів із ожирінням, враховуючи етіологію, супутні захворювання та ускладнення, сучасні стандарти діагностики й лікування, дані доказової медицини.
3. Параметри безпеки основних препаратів для лікування й профілактики ожиріння, враховуючи особливості клінічного перебігу та супутні захворювання. Використовувати дієтотерапію, методи фізичної реабілітації.
4. Покази до оперативного лікування при ожиріння
5. Особливості перебігу пердоопераційного періоду, інтраопераційне забезпечення та ведення раннього післяопераційного періоду. Профілактика ускладнень. Особливості периопераційного забезпечення. Особливості анестезіологічного ведення хворого.
6. Сучасні види оперативних втручань при ожирінні.

Вміти

1. Встановити можливу етіологію ожиріння, дати оцінку фізичної активності хворого. Визначити тип ожиріння, ступінь його, характер перебігу. Визначення росту і маси тіла. Розрахунок ІМТ
2. На основі анамнезу і об'єктивних даних виявити симптоми, які вказують на можливу роль гіпоталамо-гіпофізарної системи, наднирників, статевих і щитовидної залози в розвитку ожиріння. Розрахунок відсотку жиру
3. При об'єктивному обстеженні виявити симптоми, які свідчать про симптоматичний характер ожиріння.
4. Діагностувати ускладнення ожиріння.
5. Призначити дієту з врахуванням ступеня ожиріння, рівня фізичної активності. Розрахунок добового споживання калорій. Розрахунок добової потреби в калоріях. Оцінка результатів глюкозотолерантного тесту і добового профілю глюкози крові, оцінка результатів індексів НОМА-IR та Caro.
6. Вміти обґрунтувати лікувальну тактику, прогноз та профілактичні і реабілітаційні заходи.

Література:

1. Загальна хірургія : підруч. для студентів стомат. ф-тів вищ. мед. навч. закл. III-IV рівня акредитації / О. Є. Каніковський [та ін.] ; ред.: О. Є. Каніковський, С. В. Сандер, О. О. Фомін. - Вінниця : Рогальська І. О., 2019. - 268 с.
2. Хірургія : підручник : у 2 т. / С. О. Бойко [та ін.] ; ред.: П. Г. Кондратенко, В. І. Русин ; рец.: В. А. Сипливий , Б. О. Матвійчук, О. Є. Каніковський. - Вінниця : Нова Книга. - Т. 1. - 2019. - 704 с.
3. Загальна хірургія з клінічною психологією / За редакцією О.Є. Каніковського, В.П. Польового, О.І. Дронова, С.В. Сандера.- Вінниця:ФОП Рогальська І.О.- 2015.- 590с.
4. Загальна хірургія /За редакцією Я.С. Березницького, М.П. Захараша, В.Г. Мішалова, В.О. Шідловського.- Вінниця, Нова книга.- 2018, 344 с.
5. Загальна хірургія : [баз. підруч. для студентів вищ. навч. закл. - мед. ун-тів, ін-тів й акад.] / С. Д. Хіміч [та ін.] ; ред.: С. Д. Хіміч, М. Д. Желіба. - 3-тє вид., перероб. і допов. - Київ : Медицина, 2018. - 608 с.
6. Ендокринологія : підруч. для студентів вищ. мед. навч. закл. IV рівня акредитації / П. М. Боднар [та ін.] ; ред. П. М. Боднар ; авт. передм. В. М. Мороз ; Нац. акад. мед. наук України. - Вид. 4-тє, онов. та допов. - Вінниця : Нова Книга, 2017. - 456 с. : іл. - (Національний підручник)

Модуль 2.

Змістовний модуль 2. Гнійно-запальні захворювання шиї, медіастиніти.
Захворювання стравоходу.

Тема 9. Гнійно-запальні захворювання шиї: класифікація, клінічна картина, диференційна діагностика, хірургічна тактика.
Захворювання межистіння: класифікація, діагностика, диференційна діагностика, Методи хірургічного лікування.

Знати:

1. Знати причини і механізмів розвитку гнійно-запальних захворювань шиї та середостіння (флегмони шиї, медіастиніт, та ін);
2. Знати анатомічну будову клітковинних просотрів шиї, середостіння та можливі шляхи поширення гнійно-запальних захворювань даної локалізації.
3. Засвоїти класифікацію захворювань середостіння;
4. Знати клініку захворювань середостіння та шиї;
5. Знати принципи діагностики і можливості (інформативність) основних методів діагностики при захворюваннях шиї та межистіння.
6. Знати методи лікування та принципи лікувальної тактики при захворюваннях межистіння.

Вміти:

1. Вміти провести фізикальне обстеження хворого з патологією шиї та середостіння.
2. Вміти скласти план обстеження..
3. Вміти інтерпретувати результати дослідження.
4. Вміти відрізнити медіастинальну пухлину і пухлину легень.
5. Вміти сформулювати і обґрунтувати діагноз.
6. Вміти визначити тактику лікування.
7. Вміти скласти план реабілітації хворих на флегмони шиї та медіастиніти

Література:

1. Загальна хірургія : підруч. для студентів стомат. ф-тів вищ. мед. навч. закл. III-IV рівня акредитації / О. Є. Каніковський [та ін.] ; ред.: О. Є. Каніковський, С. В. Сандер, О. О. Фомін. - Вінниця : Рогацька І. О., 2019. - 268 с.
2. Хірургія : підручник : у 2 т. / С. О. Бойко [та ін.] ; ред.: П. Г. Кондратенко, В. І. Русин ; рец.: В. А. Сипливий , Б. О. Матвійчук, О. Є. Каніковський. - Вінниця : Нова Книга. - Т. 1. - 2019. - 704 с.
3. Загальна хірургія з клінічною психологією / За редакцією О.Є. Каніковського, В.П. Польового, О.І. Дронова, С.В. Сандера.- Вінниця:ФОП Рогацька І.О.- 2015.- 590с.

4. Загальна хірургія /За редакцією Я.С. Березницького, М.П. Захараша, В.Г. Мішалова, В.О. Шідловського.- Вінниця, Нова книга.- 2018, 344 с.
5. Загальна хірургія : [баз. підруч. для студентів вищ. навч. закл. - мед. ун-тів, ін-тів й акад.] / С. Д. Хіміч [та ін.] ; ред.: С. Д. Хіміч, М. Д. Желіба. - 3-тє вид., перероб. і допов. - Київ : Медицина, 2018. - 608 с.
6. Dienemann H.C., Hoffmann H., Detterbeck F.C. (Eds.) Chest Surgery. Springer, 2015. — 547 p.
7. Kaiser Larry R., Jamieson Glyn G., Thompson Sarah K. (eds.) Operative Thoracic Surgery 6th edition. — CRC Press, 2018. — 482 p.

Модуль 2.

Змістовний модуль 2. Гнійно-запальні захворювання ший, медіастиніти. Захворювання стравоходу.

Тема 10. Травми стравоходу: класифікація, клініка, діагностика, хірургічна тактика та лікування. Сторонні тіла та ушкодження стравоходу. Надбанні стравохідно-трахеальні та стравохідно-бронхіальні нориці. Дивертикули стравоходу. Патогенез, клінічні прояви, діагностика, хірургічне лікування.

Знати:

1. Знати додаткові методи обстеження при патології стравоходу та діагностичні особливості при окремих її видах
2. Знати класифікацію, клініку, діагностику, ускладнення дивертикулів стравоходу.
3. Знати методи лікування нориць стравоходу.
4. Знати клініку, стадії перебігу нориць та дивертикулів стравоходу.
5. Знати принципи лікування при норицях та дивертикулах стравоходу. Види пластики стравоходу. Хірургічне лікування захворювань стравоходу;
6. Знати хірургічні доступи при операціях на стравоході. Інтраопераційні та післяопераційні ускладнення.

Вміти:

1. Вміти провести діагностику травми стравоходу та сторонніх тіл стравоходу;
2. Вміти визначити лікувальну тактику при дивертикулах та розриві стравоходу.
3. Вміти надати невідкладну допомогу при травмах стравоходу.
4. Вміти визначити лікувальну тактику при травмах та сторонніх тілах стравоходу

Література:

1. Загальна хірургія : підруч. для студентів стомат. ф-тів вищ. мед. навч. закл. III-IV рівня акредитації / О. Є. Каніковський [та ін.] ; ред.: О. Є. Каніковський, С. В. Сандер, О. О. Фомін. - Вінниця : Рогальська І. О., 2019. - 268 с.
2. Хірургія : підручник : у 2 т. / С. О. Бойко [та ін.] ; ред.: П. Г. Кондратенко, В. І. Русин ; рец.: В. А. Сипливий , Б. О. Матвійчук, О. Є. Каніковський. - Вінниця : Нова Книга. - Т. 1. - 2019. - 704 с.
3. Загальна хірургія з клінічною психологією / За редакцією О.Є. Каніковського, В.П. Польового, О.І. Дронова, С.В. Сандера.- Вінниця:ФОП Рогальська І.О.- 2015.- 590с.
4. Загальна хірургія /За редакцією Я.С. Березницького, М.П. Захараша, В.Г. Мішалова, В.О. Шідловського.- Вінниця, Нова книга.- 2018, 344 с.
5. Загальна хірургія : [баз. підруч. для студентів вищ. навч. закл. - мед. ун-тів, ін-тів й акад.] / С. Д. Хіміч [та ін.] ; ред.: С. Д. Хіміч, М. Д. Желіба. - 3-тє вид., перероб. і допов. - Київ : Медицина, 2018. - 608 с.
6. Jakob R. Izbicki, Alexander F. Chernousov, Dieter Broering., "Surgery of the Esophagus: Textbook and Atlas of Surgical Practice" Springer.- 2009.- pages: 386 . ISBN: 3798513090
7. Scott R. Owens, "Atlas of Esophagus and Stomach Pathology " Springer.- 2014. ISBN: 1461480833.- 2014.- 195 pages
8. Diagnostic Imaging for Thoracic Surgery: A Manual for Surgeons and Radiologists / Michele Anzidei, Marco Anile. Springer.- 2018.- ISBN: 3319898922 .- 358 Pages

Модуль 2.

Змістовний модуль 2. Гнійно-запальні захворювання шиї, медіастиніти. Захворювання стравоходу.

Тема 11. Нервово-м'язові захворювання стравоходу: порушення функції стравохідного сфінктеру, порушення моторики стравоходу, порушення функції нижнього стравохідного сфінктеру: патогенез, клініка, діагностика, хірургічна тактика. Ахалазія кардії: клініка, діагностика, хірургічні тактика та лікування. Опіки та рубцеві звуження стравоходу: патогенез, клініка, діагностика, хірургічна тактика, способи хірургічної корекції.

Знати:

1. Знати причини, класифікацію, морфологію, ускладнення ахалазії кардії;
2. Засвоїти клінічні ознаки, ФГДС та рентгенологічну симеотику ахалазії кардії
3. Обрати лікувальні тактику при ахалазії кардії, запропонувати хірургічні доступи та адекватний об'єм можливих операцій, малювати їх схеми
4. Обрати лікувальні тактику при опіках стравоходу, призначити медикаментозне лікування, сформулювати покази до кардіодилатації,

- оперативного втручання, запропонувати хірургічні доступи та адекватний об'єм можливих операцій, малювати їх схеми
5. Знати класифікацію, види, морфологію, можливі ускладнення та перебіг опіків стравоходу;
 6. Засвоїти клінічні ознаки та рентгенологічну симптоматику післяопікових рубцевих звужень стравоходу.

Вміти:

1. Вміти надати невідкладну допомогу при опіках стравоходу та попередити пізні ускладнення;
2. Вміти обрати лікувальні тактику при ахалазії кардії та стриктурах стравоходу, запропонувати адекватний об'єм консервативних заходів, малювати схеми операцій;
3. Знати причини, перебіг, клінічні прояви та ускладнення перфорацій стравоходу;
4. Вміти скласти алгоритм обстеження хворого з перфорацією стравоходу, трактувати рентгенологічні дані
5. Вміти запропонувати адекватний об'єм хірургічного лікування при перфорації стравоходу.

Література:

1. Загальна хірургія : підруч. для студентів стомат. ф-тів вищ. мед. навч. закл. III-IV рівня акредитації / О. Є. Каніковський [та ін.] ; ред.: О. Є. Каніковський, С. В. Сандер, О. О. Фомін. - Вінниця : Рогальська І. О., 2019. - 268 с.
2. Хірургія : підручник : у 2 т. / С. О. Бойко [та ін.] ; ред.: П. Г. Кондратенко, В. І. Русин ; рец.: В. А. Сипливий , Б. О. Матвійчук, О. Є. Каніковський. - Вінниця : Нова Книга. - Т. 1. - 2019. - 704 с.
3. Загальна хірургія з клінічною психологією / За редакцією О.Є. Каніковського, В.П. Польового, О.І. Дронова, С.В. Сандера.- Вінниця:ФОП Рогальська І.О.- 2015.- 590с.
4. Загальна хірургія /За редакцією Я.С. Березницького, М.П. Захараша, В.Г. Мішалова, В.О. Шідловського.- Вінниця, Нова книга.- 2018, 344 с.
5. Загальна хірургія : [баз. підруч. для студентів вищ. навч. закл. - мед. ун-тів, ін-тів й акад.] / С. Д. Хіміч [та ін.] ; ред.: С. Д. Хіміч, М. Д. Желіба. - 3-тє вид., перероб. і допов. - Київ : Медицина, 2018. - 608 с.
6. Jakob R. Izbicki, Alexander F. Chernousov, Dieter Broering,. "Surgery of the Esophagus: Textbook and Atlas of Surgical Practice" Springer.- 2009.- pages: 386 . ISBN: 3798513090
7. Scott R. Owens, "Atlas of Esophagus and Stomach Pathology " Springer.- 2014. ISBN: 1461480833.- 2014.- 195 pages
8. Diagnostic Imaging for Thoracic Surgery: A Manual for Surgeons and Radiologists / Michele Anzidei, Marco Anile. Springer.- 2018.- ISBN: 3319898922 .- 358 Pages

Модуль 2.

Змістовний модуль 2. Гнійно-запальні захворювання шиї, медіастиніти.
Захворювання стравоходу.

Тема 12. Грижі стравохідного отвору діафрагми, рефлюкс-езофагіт, пептичні стриктури стравоходу: патогенез, клініка, діагностика, хірургічна тактика. Релаксація діафрагми: діагностика, хірургічна тактика. Діафрагмальні грижі: клініка, діагностика, хірургічна тактика та лікування.

Знати:

1. Знати клінічну анатомію та фізіологію діафрагми і шлунково-стравохідного переходу;
2. Знати класифікацію, структуру, можливі ускладнення гриж стравохідного отвору діафрагми;
3. Засвоїти клінічні ознаки та рентгенологічну симеотику гриж стравохідного отвору діафрагми;
4. Знати лікувальну тактику при різних типах гриж стравохідного отвору діафрагми, запропонувати хірургічні доступи та адекватний об'єм можливих операцій;
5. Знати класифікацію стравоходу Баретта;
6. Знати будову, можливі ускладнення гриж слабких місць діафрагми
7. Засвоїти клінічні ознаки та рентгенологічну симеотику гриж слабких місць діафрагми, методи хірургічного лікування
8. Знати причини, види, клініко-рентгенологічну характеристику та методи хірургічної корекції релаксації діафрагми

Вміти:

1. Вміти визначати клінічні ознаки та рентгенологічну симеотику гриж стравохідного отвору діафрагми;
2. Вміти розробити лікувальну тактику при різних типах гриж стравохідного отвору діафрагми, запропонувати хірургічні доступи та адекватний об'єм можливих операцій;
3. Вміти проводити диференційну діагностику стравоходу Баретта з раком стравоходу;
4. Вміти діагностувати клінічну та рентгенологічну симеотику гриж слабких місць діафрагми, методи хірургічного лікування
5. Вміти дати характеристику та запропонувати методи хірургічної корекції релаксації діафрагми

Література:

1. Загальна хірургія : підруч. для студентів стомат. ф-тів вищ. мед. навч. закл. III-IV рівня акредитації / О. Є. Каніковський [та ін.] ; ред.: О. Є. Каніковський, С. В. Сандер, О. О. Фомін. - Вінниця : Рогальська І. О., 2019. - 268 с.

2. Хірургія : підручник : у 2 т. / С. О. Бойко [та ін.] ; ред.: П. Г. Кондратенко, В. І. Русин ; рец.: В. А. Сипливий , Б. О. Матвійчук, О. Є. Каніковський. - Вінниця : Нова Книга. - Т. 1. - 2019. - 704 с.
3. Загальна хірургія з клінічною психологією / За редакцією О.Є. Каніковського, В.П. Польового, О.І. Дронова, С.В. Сандера.- Вінниця:ФОП Рогальська І.О.- 2015.- 590с.
4. Загальна хірургія /За редакцією Я.С. Березницького, М.П. Захараша, В.Г. Мішалова, В.О. Шідловського.- Вінниця, Нова книга.- 2018, 344 с.
5. Загальна хірургія : [баз. підруч. для студентів вищ. навч. закл. - мед. ун-тів, ін-тів й акад.] / С. Д. Хіміч [та ін.] ; ред.: С. Д. Хіміч, М. Д. Желіба. - 3-тє вид., перероб. і допов. - Київ : Медицина, 2018. - 608 с.
6. Jakob R. Izbicki, Alexander F. Chernousov, Dieter Broering,. "Surgery of the Esophagus: Textbook and Atlas of Surgical Practice" Springer.- 2009.- pages: 386 . ISBN: 3798513090
7. Scott R. Owens, "Atlas of Esophagus and Stomach Pathology " Springer.- 2014. ISBN: 1461480833.- 2014.- 195 pages
8. Diagnostic Imaging for Thoracic Surgery: A Manual for Surgeons and Radiologists / Michele Anzidei, Marco Anile. Springer.- 2018.- ISBN: 3319898922 .- 358 Pages

Модуль 2.

Змістовний модуль 3. Хірургічні захворювання грудної клітки. Основи трансплантології.

Тема 13. Травми грудної клітки, класифікація. Ушкодження серця: клінічні прояви, діагностика, хірургічне лікування. Єдина клініко-діагностична та лікувально-хірургічна програма при пораненнях серця Закриті та відкриті ушкодження легені: клініка, діагностика, хірургічна тактика та лікування. Ранні та пізні ускладнення травм грудної клітки. Спонтанний пневмоторакс: причини, діагностика, хірургічна тактика та лікування.

Вміти:

1. Знати класифікацію торакальної травми, ранні та пізні ускладнення;
2. Знати визначення, патогенез, класифікацію ускладнень травми грудної клітки;
3. Засвоїти клінічні ознаки та рентгенологічну симптоматику ускладнень травми грудної клітки;
4. Засвоїти порядок виконання пункції та дренування плевральної порожнини, проби Рувілла-Грегуара, Петрова, пункції перикарду, медіастинотомії, невідкладної торакотомії, блокад (паравертебральної, місця перелому, ваго-симпатичної, загрудинної);
5. Знати невідкладну допомогу при напруженому та відкритому пневмотораксі, тампонаді перикарду, флотації грудної клітки;
6. Засвоїти консервативне лікування хворому з торакотравмою;

7. Сформулювати покази до хірургічних втручань при торакотравмі, запропонувати адекватний об'єм можливих операцій;
8. Запропонувати необхідну реабілітацію хворим, що перенесли торакотравму.

Вміти:

1. Оволодіти методикою обстеження хворого з травмою грудної клітки.
2. Вміти скласти план індивідуального обстеження хворого з пошкодженням грудної клітки.
3. Вміти визначити індивідуальну тактику у хворого з пошкодженням грудної клітки.
4. Оволодіти методикою проведення плевральної пункції.
5. Оволодіти методикою дренивання плевральної порожнини

Література:

1. Загальна хірургія : підруч. для студентів стомат. ф-тів вищ. мед. навч. закл. III-IV рівня акредитації / О. Є. Каніковський [та ін.] ; ред.: О. Є. Каніковський, С. В. Сандер, О. О. Фомін. - Вінниця : Рогальська І. О., 2019. - 268 с.
2. Хірургія : підручник : у 2 т. / С. О. Бойко [та ін.] ; ред.: П. Г. Кондратенко, В. І. Русин ; рец.: В. А. Сипливий , Б. О. Матвійчук, О. Є. Каніковський. - Вінниця : Нова Книга. - Т. 1. - 2019. - 704 с.
3. Загальна хірургія з клінічною психологією / За редакцією О.Є. Каніковського, В.П. Польового, О.І. Дронова, С.В. Сандера.- Вінниця:ФОП Рогальська І.О.- 2015.- 590с.
4. Загальна хірургія /За редакцією Я.С. Березницького, М.П. Захараша, В.Г. Мішалова, В.О. Шідловського.- Вінниця, Нова книга.- 2018, 344 с.
5. Загальна хірургія : [баз. підруч. для студентів вищ. навч. закл. - мед. унів., ін-тів й акад.] / С. Д. Хіміч [та ін.] ; ред.: С. Д. Хіміч, М. Д. Желіба. - 3-тє вид., перероб. і допов. - Київ : Медицина, 2018. - 608 с.
6. Dienemann H.C., Hoffmann H., Detterbeck F.C. (Eds.) Chest Surgery. Springer, 2015. — 547 p.
7. Kaiser Larry R., Jamieson Glyn G., Thompson Sarah K. (eds.) Operative Thoracic Surgery 6th edition. — CRC Press, 2018. — 482 p.

Модуль 2.

Змістовний модуль 3. Хірургічні захворювання грудної клітки. Основи трансплантології.

Тема 14. Абсцес і гангрена легень, бронхоектатична хвороба, гостра і хронічна емпієми плеври, піопневмоторакс: патогенез, особливості клінічного перебігу, диференційна діагностика, способи

консервативного та хірургічного лікування.

Знати:

1. Знати етіологію і патогенез гострого та хронічного абсцесу легень та гангрен легень, емпієми плеври;
2. Знати етіологію і патогенез, класифікацію бронхоектатичної хвороби;
3. Засвоїти класифікацію гострого і хронічного абсцесу легень, гострої і хронічної емпієми плеври, гангрен легень;
4. Знати клінічні симптоми гострого і хронічного абсцесу легень, гострої і хронічної емпієми плеври, гангрен легень;
5. Знати клінічні симптоми та діагностичну програму бронхоектатичної хвороби;
6. Знати діагностичну програму гострого і хронічного абсцесу легень, гострої і хронічної емпієми плеври, гангрен легень;
7. Знати покази до оперативного лікування при гострому і хронічному абсцесі легень, при гангрені легень, при гострій і хронічній емпіємі плеври;
8. Знати види операцій при гострому і хронічному абсцесі легень, гангрені легень, гострій і хронічній емпіємі плеври;
9. Знати післяопераційні ускладнення при операціях на грудній клітці; їх профілактику, діагностику і лікування.
10. Знати реабілітацію хворих після виписки з стаціонару та експертизу їх непрацездатності.

Вміти:

1. Оволодіти методикою проведення плевральної пункції.
2. Оволодіти методикою дренування плевральної порожнини.
3. Оволодіти методикою догляду за дренажами проведення фістулографії.
4. Вміти провести фізикальне обстеження хворого з патологією органів грудної клітки.
5. Вміти відрізнати абсцес легень від раку, туберкульозу, пневмонії.
6. Вміти скласти план обстеження.
7. Вміти інтерпретувати результати фізикального і рентгенологічного дослідження, фібробронхоскопії.
8. Вміти сформулювати і обґрунтувати діагноз.
9. Вміти визначити тактику лікування.

Література:

1. Загальна хірургія : підруч. для студентів стомат. ф-тів вищ. мед. навч. закл. III-IV рівня акредитації / О. Є. Каніковський [та ін.] ; ред.: О. Є. Каніковський, С. В. Сандер, О. О. Фомін. - Вінниця : Рогацька І. О., 2019. - 268 с.
2. Хірургія : підручник : у 2 т. / С. О. Бойко [та ін.] ; ред.: П. Г. Кондратенко, В. І. Русин ; рец.: В. А. Сипливий, Б. О. Матвійчук, О. Є. Каніковський. - Вінниця : Нова Книга. - Т. 1. - 2019. - 704 с.

3. Загальна хірургія з клінічною психологією / За редакцією О.Є. Каніковського, В.П. Польового, О.І. Дронова, С.В. Сандера.- Вінниця:ФОП Рогальська І.О.- 2015.- 590с.
4. Загальна хірургія /За редакцією Я.С. Березницького, М.П. Захараша, В.Г. Мішалова, В.О. Шідловського.- Вінниця, Нова книга.- 2018, 344 с.
5. Загальна хірургія : [баз. підруч. для студентів вищ. навч. закл. - мед. ун-тів, ін-тів й акад.] / С. Д. Хіміч [та ін.] ; ред.: С. Д. Хіміч, М. Д. Желіба. - 3-тє вид., перероб. і допов. - Київ : Медицина, 2018. - 608 с.
6. Dienemann H.C., Hoffmann H., Detterbeck F.C. (Eds.) Chest Surgery. Springer, 2015. — 547 p.
7. Kaiser Larry R., Jamieson Glyn G., Thompson Sarah K. (eds.) Operative Thoracic Surgery 6th edition. — CRC Press, 2018. — 482 p.

Модуль 2.

Змістовний модуль 4. Грижі. Гострі та хронічні захворювання органів черевної порожнини, заочеревинного простору та прямої кишки. Урологічні захворювання.

Тема 15. Грижі черевної стінки. Класифікація. Клініка, діагностика, хірургічне лікування черевних гриж. Ускладнення гриж, хірургічна тактика та лікування при ускладнених грижах. Післяопераційні вентральні грижі: класифікація, клініка, діагностика, способи хірургічного лікування. Рецидивні грижі, особливості хірургічного лікування рецидивних гриж. Профілактика гриж та реабілітація хворих після проведеного хірургічного лікування грижі.

Знати:

1. визначення поняття „грижа”;
2. складові частини грижі (гризові ворота, гризовий мішок, гризовий вміст);
3. різницю між грижею, евентерацією та пролапсом;
4. хірургічну анатомію стінок живота;
5. етіологія та патогенез розвитку грижі;
6. класифікацію: анатомічну, етіологічну, клінічну;
7. загальну симптоматику гриж;
8. значення типу і розмірів грижі для перебігу захворювання;
9. визначення поняття „внутрішні грижі”;
- 10.патогенез внутрішніх гриж;
- 11.клінічні прояви внутрішніх гриж;
- 12.класифікація внутрішніх гриж;
- 13.методи діагностики внутрішніх гриж;
- 14.ускладнення гриж;
- 15.чітко знати ознаки защемлення грижі;

16. особливості клінічної картини при різних клінічних видах защемлення;
17. принципи організації лікування гриж (профілактична робота. диспансеризація хворих);
18. показання та протипоказання до хірургічного лікування гриж;
19. сучасні принципи та методи лікування гриж;
20. використовувати учбову та наукову літературу, включаючи Інтернет.

Вміти:

1. діагностувати різні види черевних гриж;
2. вибрати з даних анамнезу відомості, що свідчать про наявність суб'єктивних ознак черевних гриж (які вказують на болі, неприємні відчуття в глибині черева при підвищенні внутрішньочеревного тиску, розлади сечовипускання, порушення функцій шлунково-кишкового тракту та інше);
3. правильно оцінити дані об'єктивного обстеження хворого з черевною грижею (наявність припухлості, яка розміщена в одній з гризових точок, розширення пахового каналу, наявність симптому кашльового поштовху та інше);
4. провести пальцеве дослідження пахового каналу з визначенням стану зовнішнього та внутрішнього кілець, відношення гризового мішка до елементів сім'яного канатику;
5. визначити розміри гризових воріт;
6. пальпаторно та аускультативно визначити вміст гризового мішка.
7. оформити історію хвороби пацієнта з грижею;
8. володіти хірургічними методами лікування у разі ранніх та пізніх ускладнень в рані;
9. визначати спосіб пластики гризових воріт в залежності від виду грижі, ускладнення, та загального стану хворого, супутньої патології;
10. користуватись деонтологічними принципами спілкування з хворим та його родичами, співробітниками;
11. володіти технічними прийомами ведення хворого у післяопераційному періоді (оцінювати стан рани, у разі потреби проводити її ревізію, доглядати за дренажами та оцінювати характер виділень з них, видаляти дренажі, знімати шви).

Література:

1. The Art of Hernia Surgery: A Step-by-Step Guide / Giampiero Campanelli.- Springer.- 2018.- 684 p.
2. Ajita Prabhu. Current Concepts in Hernia Surgery/ An Issue of Surgical Clinics of North America focuses on Hernia Surgery, Elseiver.- 2018.- №3, Vol. 98.- 667p.
3. Fundamentals of General Surgery. Francesco Palazzo / Springer – 2018.- 350p.

4. Загальна хірургія : підруч. для студентів стомат. ф-тів вищ. мед. навч. закл. III-IV рівня акредитації / О. Є. Каніковський [та ін.] ; ред.: О. Є. Каніковський, С. В. Сандер, О. О. Фомін. - Вінниця : Рогальська І. О., 2019. - 268 с.
5. Хірургія : підручник : у 2 т. / С. О. Бойко [та ін.] ; ред.: П. Г. Кондратенко, В. І. Русин ; рец.: В. А. Сипливий , Б. О. Матвійчук, О. Є. Каніковський. - Вінниця : Нова Книга. - Т. 1. - 2019. - 704 с.
6. Загальна хірургія з клінічною психологією / За редакцією О.Є. Каніковського, В.П. Польового, О.І. Дронова, С.В. Сандера.- Вінниця:ФОП Рогальська І.О.- 2015.- 590с.
7. Загальна хірургія /За редакцією Я.С. Березницького, М.П. Захараша, В.Г. Мішалова, В.О. Шідловського.- Вінниця, Нова книга.- 2018, 344 с.
8. Загальна хірургія : [баз. підруч. для студентів вищ. навч. закл. - мед. унів., ін-тів й акад.] / С. Д. Хіміч [та ін.] ; ред.: С. Д. Хіміч, М. Д. Желіба. - 3-тє вид., перероб. і допов. - Київ : Медицина, 2018. - 608

Модуль 2.

Змістовний модуль 4. Грижі. Гострі та хронічні захворювання органів черевної порожнини, заочеревинного простору та прямої кишки. Урологічні захворювання.

Тема 16. Гострі захворювання органів черевної порожнини (гострий апендицит, перфораційна виразка, кишкова непрохідність, гострий холецистит, гострий панкреатит, перітоніт). Сучасні погляди на патогенез розвитку, діагностика, клінічні прояви. Хірургічна тактика при гострих хірургічних захворюваннях органів черевної порожнини. Особливості протікання цих захворювань у вагітних. Запобігання передчасним пологам. Перебіг гострих захворювань черевної порожнини у осіб похилого віку.

Знати:

1. Визначення поняття «гострий живіт».
2. Класифікацію «гострого живота».
3. Основні форми «гострого живота».
4. Класифікацію псевдоабдомінального синдрому.
5. Клінічні синдроми, властиві «гострому животу».
6. Основні клінічні симптоми гострих хірургічних захворювань.
7. Перелік обов'язкових досліджень у хворого із «гострим животом» в умовах стаціонару.

8. Алгоритм діагностики «гострого живота».
9. Диференційну діагностику «гострого живота» і псевдоабдомінального синдрому.
10. Лікарську тактику при «гострому животі» у вагітних та осіб похилого віку.

Вміти:

1. Виявити найбільш інформативні ознаки хірургічної патології за даними об'єктивного дослідження.
2. Оцінити скарги, анамнез хвороби і наявні симптоми захворювання.
3. Скласти індивідуальну схему діагностичного пошуку й оцінити дані лабораторно-інструментальних досліджень.
4. Визначити обсяг і послідовність методів обстеження: фізикальні, лабораторні, інструментальні.
5. Провести диференційну діагностику хірургічної патології із урахуванням больового синдрому.
6. Розпізнати основні ознаки «патологічного синдрому» і обґрунтувати їх. Поставити заключний діагноз.
7. Обґрунтувати необхідність оперативного лікування, чи призначити іншу тактику. Визначити тактику ведення хворих.
8. Теоретичне вивчення та вміння використовувати на практиці знань і практичних навичок з оцінки скарг, об'єктивного статусу, результатів лабораторного й інструментального дослідження під час диференційної діагностики гострих хірургічних захворювань органів черевної порожнини

Література:

1. Хірургія : [підручник для вищих навчальних закладів] / [М.П. Захараш К., Н.Д. Кучер, А.І. Пойд, та ін.] ; під редакцією М.П. Захараша . – Вінниця : Нова Книга, 2014. – 688 с.;
2. Загальна хірургія : підруч. для студентів стомат. ф-тів вищ. мед. навч. закл. III-IV рівня акредитації / О. Є. Каніковський [та ін.] ; ред.: О. Є. Каніковський, С. В. Сандер, О. О. Фомін. - Вінниця : Рогальська І. О., 2019. - 268 с.
3. Хірургія : підручник : у 2 т. / С. О. Бойко [та ін.] ; ред.: П. Г. Кондратенко, В. І. Русин ; рец.: В. А. Сипливий , Б. О. Матвійчук, О. Є. Каніковський. - Вінниця : Нова Книга. - Т. 1. - 2019. - 704 с.
4. Загальна хірургія з клінічною психологією / За редакцією О.Є. Каніковського, В.П. Польового, О.І. Дронова, С.В. Сандера.- Вінниця:ФОП Рогальська І.О.- 2015.- 590с.
5. Загальна хірургія /За редакцією Я.С. Березницького, М.П. Захараша, В.Г. Мішалова, В.О. Шідловського.- Вінниця, Нова книга.- 2018, 344 с.

6. Загальна хірургія : [баз. підруч. для студентів вищ. навч. закл. - мед. ун-тів, ін-тів й акад.] / С. Д. Хіміч [та ін.] ; ред.: С. Д. Хіміч, М. Д. Желіба. - 3-тє вид., перероб. і допов. - Київ : Медицина, 2018. - 608

Модуль 2.

Змістовний модуль 4. Грижі. Гострі та хронічні захворювання органів черевної порожнини, заочеревинного простору та прямої кишки. Урологічні захворювання.

Тема 17. Виразкова хвороба шлунку та 12-типалої кишки, аспекти сучасної хірургічна тактики. Післярезекційні та післяваготомічні синдроми: класифікація, діагностика, хірургічна тактика та лікування. Наслідки та ускладнення гастректомії.

Знати:

1. Типову клінічну картину захворювань шлунку та дванадцятипалої кишки;
2. Методи діагностики захворювань шлунку, дванадцятипалої та тонкої кишки;
3. Клінічну класифікацію виразкової хвороби шлунку та дванадцятипалої кишки;
4. Ускладнення виразкової хвороби шлунку та дванадцятипалої кишки;
5. Засвоїти особливості локалізації та клінічного перебігу виразкової хвороби, які сприяють виникненню та розвитку перфорації.
6. Засвоїти етіологію, патогенез, анатомічну та клінічну класифікацію перфоративної виразки.
7. Знати клінічну картину ускладнення в залежності від особливостей його клінічного перебігу: типової та атипової перфоративної виразки, стадії перфорації.
8. Знати методи лабораторних та інструментальних досліджень їх ефективність у залежності від особливостей клінічного перебігу перфоративної виразки, диференційну діагностику з іншими патологічними станами.
9. Засвоїти методи оперативних втручань хворих з перфоративною виразкою в залежності від локалізації виразки, наявності виразкового інфільтрату, інших ускладнень.
10. Знати фактори ризику виникнення виразкової кровотечі
11. Засвоїти етіологію, патогенез, клінічну класифікацію виразкової кровотечі та класифікацію ступеню крововтрати.
12. Знати клінічну картину виразкової кровотечі в залежності від її інтенсивності та ступеню крововтрати.

- 13.Знати методи лабораторних та інструментальних досліджень при виразковій кровотечі, вміти провести диференційну діагностику кровотечі з інших джерел травного каналу
- 14.Засвоїти лікувальну тактику при виразковій кровотечі: консервативне лікування виразкової кровотечі, методи ендоскопічного гемостазу та показання до їх застосування, методи оперативних втручань в залежності від локалізації виразки.
- 15.Передопераційну підготовку до операції;
- 16.Ведення післяопераційного періоду;
- 17.Ранні ускладнення після операції.

Вміти:

1. Оцінювати дані анамнезу та спеціальних методів дослідження шлунково-кишкового тракту;
2. Проводити фізикальне дослідження органів черевної порожнини;
3. Формулювати та аргументувати діагноз;
4. Обґрунтовувати необхідну лікувальну тактику;
5. Проовести клінічні діагностичні дослідження у хворого з перфоративною виразкою та виразковою кровотечею: зібрати анамнез, здійснити огляд хворого, пальпацію, перкусію аускультацию, ректальне дослідження;
6. Визначити найбільш характерні клінічні ознаки типової та атипової перфоративної виразки та виразкової кровотечі.
7. Скласти план обстеження хворого;
8. Інтерпритувати результати лабораторних та інструментальних досліджень;
9. Визначити показання до вибору оптимального способу лікування, обсяг оперативного лікування в залежності від локалізації перфоративної виразки, інтенсивності кровотечі, ступеню крововтрати;
- 10.Провести підготовку хворого до оперативного втручання;
- 11.Здійснити курацію хворого з написанням історії хвороби;
- 12.Вміти виконувати наступні маніпуляції: внутрішньовенні ін'єкції, декомпресію шлунку перев'язки, догляд за дренажами черевної порожнини, зондом для декомпресії шлунка;
- 13.Самостійно перев'язувати хворих;
- 14.Діагностувати та лікувати ускладнення в післяопераційному періоді, визначати прогноз.

Література:

1. Хірургія : [підручник для вищих навчальних закладів] / [М.П. Захараш К., Н.Д. Кучер, А.І. Пойд, та ін.] ; під редакцією М.П. Захараша . – Вінниця : Нова Книга, 2014. – 688 с.;
2. Загальна хірургія : підруч. для студентів стомат. ф-тів вищ. мед. навч. закл. III-IV рівня акредитації / О. Є. Каніковський [та ін.] ; ред.: О. Є. Каніковський, С. В. Сандер, О. О. Фомін. - Вінниця : Рогальська І. О., 2019. - 268 с.
3. Хірургія : підручник : у 2 т. / С. О. Бойко [та ін.] ; ред.: П. Г. Кондратенко, В. І. Русин ; рец.: В. А. Сипливий , Б. О. Матвійчук, О. Є. Каніковський. - Вінниця : Нова Книга. - Т. 1. - 2019. - 704 с.
4. Загальна хірургія з клінічною психологією / За редакцією О.Є. Каніковського, В.П. Польового, О.І. Дронова, С.В. Сандера.- Вінниця:ФОП Рогальська І.О.- 2015.- 590с.
5. Загальна хірургія /За редакцією Я.С. Березницького, М.П. Захараша, В.Г. Мішалова, В.О. Шідловського.- Вінниця, Нова книга.- 2018, 344 с.
6. Загальна хірургія : [баз. підруч. для студентів вищ. навч. закл. - мед. унів., ін-тів й акад.] / С. Д. Хіміч [та ін.] ; ред.: С. Д. Хіміч, М. Д. Желіба. - 3-тє вид., перероб. і допов. - Київ : Медицина, 2018. - 608

Модуль 2.

Змістовний модуль 4. Грижі. Гострі та хронічні захворювання органів черевної порожнини, заочеревинного простору та прямої кишки. Урологічні захворювання.

Тема 18. Хвороба Крона, неспецифічний виразковий коліт, мегаколон, дивертикули ободової кишки, випадіння прямої кишки, геморой, парапроктит, кишкові нориці. Клінічні прояви та діагностика цих патологічних станів, особливості хірургічної тактики та хірургічного лікування.

Знати:

1. Епідеміологію, етіологію НВК, ХК, захворювань прямої кишки, раку ободової та прямої кишки;
2. Патологічну анатомію НВК, ХК, захворювань прямої кишки, раку ободової та прямої кишки;
3. Класифікацію НВК, ХК, захворювань прямої кишки, раку ободової та прямої кишки;
4. Симптоми різних клінічних форм раку ободової та прямої кишки;
5. Діагностику НВК, ХК, захворювань прямої кишки, раку ободової кишки;
6. Лікування НВК, ХК, захворювань прямої кишки, раку ободової та прямої кишки;

7. Відновне лікування НВК, ХК, захворювань прямої кишки, раку ободової та прямої кишки.

Вміти:

1. Проводити огляд хворого на НВК, ХК, рак ободової кишки, збір анамнезу і його аналіз;
2. Виконувати поверхову і глибоку пальпацію органів черевної порожнини;
3. Опрацювати план обстеження хворого і, ґрунтуючись на даних обстеження хворого, сформулювати клінічний діагноз і призначити план лікування хворому на НВК, ХК, рак ободової кишки.
4. Вміти провести пальцеве ректальне дослідження;
5. Вміти провести дифдіагностику захворювань прямої кишки (геморой, парапроктит, тріщина, випадіння прямої кишки);

Література:

1. Хірургія : [підручник для вищих навчальних закладів] / [М.П. Захараш К., Н.Д. Кучер, А.І. Пойд, та ін.] ; під редакцією М.П. Захараша . – Вінниця : Нова Книга, 2014. – 688 с.;
2. Загальна хірургія : підруч. для студентів стомат. ф-тів вищ. мед. навч. закл. III-IV рівня акредитації / О. Є. Каніковський [та ін.] ; ред.: О. Є. Каніковський, С. В. Сандер, О. О. Фомін. - Вінниця : Рогальська І. О., 2019. - 268 с.
3. Хірургія : підручник : у 2 т. / С. О. Бойко [та ін.] ; ред.: П. Г. Кондратенко, В. І. Русин ; рец.: В. А. Сипливий , Б. О. Матвійчук, О. Є. Каніковський. - Вінниця : Нова Книга. - Т. 1. - 2019. - 704 с.
4. Загальна хірургія з клінічною психологією / За редакцією О.Є. Каніковського, В.П. Польового, О.І. Дронова, С.В. Сандера.- Вінниця:ФОП Рогальська І.О.- 2015.- 590с.
5. Загальна хірургія /За редакцією Я.С. Березницького, М.П. Захараша, В.Г. Мішалова, В.О. Шідловського.- Вінниця, Нова книга.- 2018, 344 с.
6. Загальна хірургія : [баз. підруч. для студентів вищ. навч. закл. - мед. унів., ін-тів й акад.] / С. Д. Хіміч [та ін.] ; ред.: С. Д. Хіміч, М. Д. Желіба. - 3-тє вид., перероб. і допов. - Київ : Медицина, 2018. - 608

Модуль 2.

Змістовний модуль 4. Грижі. Гострі та хронічні захворювання органів черевної порожнини, заочеревинного простору та прямої кишки. Урологічні захворювання.

Тема 19. Сечокам'яна хвороба: етіологія, патогенез, класифікація, клінічні

прояви, діагностика, хірургічна тактика та лікування. Діагностика, хірургічна тактика та лікування при гострих урологічних станах: травматичне пошкодження органів сечовивідної системи, паранефрит, баланопостит, цистит, простатит, абсцес передміхурової залози, епідидиміт, орхіт, флегмона мошонки, перекручування сім'яного канатика, фімоз, парафімоз. Варикоцеле: клінічні прояви, діагностика, хірургічне лікування.

Знати:

1. Знати клініку, етіологію, диф діагностику, невідкладна допомога та методи лікування при нирковій кольці.
2. Знати клініку, етіологію, диф діагностику, невідкладна допомога та методи лікування при субренальній анурії.
3. Знати клініку, етіологію, диф діагностику, невідкладна допомога та методи лікування при парафімозі.
4. Знати клініку, етіологію, диф діагностику, невідкладна допомога та методи лікування при пріапізмі.
5. Знати клініку, етіологію, диф діагностику, невідкладна допомога та методи лікування при перекруті і некрозі підвісок яєчка та додатка яєчка.
6. Знати ускладнення при рентгенологічному обстеженні урологічних хворих і заходи їх профілактики.
7. Знати ускладнення при інструментальному обстеженні урологічних хворих і заходи їх профілактики.
8. Знати перелік лікарських засобів, які застосовуються при невідкладних станах в урологічній практиці.

Вміти:

1. Вміти проводити диф діагностику, надати невідкладну допомогу та лікування при нирковій кольці.
2. Вміти проводити диф діагностику, надати невідкладну допомогу та лікування при різних видах анурії.
3. Вміти надати невідкладну допомогу та лікування при парафімозі.
4. Вміти надати невідкладну допомогу та лікування при пріапізмі.
5. Вміти провести диф діагностику, надати невідкладну допомогу та лікування при перекруті і некрозі підвісок яєчка та додатка яєчка.
6. Вміти діагностувати ускладнення при рентгенологічному обстеженні урологічних хворих і вміти їх профілактики.
7. Вміти проводити інструментальне обстеження урологічних хворих.
8. Вміти виписувати рецептурні бланки лікарських засобів, які застосовуються при невідкладних станах в урологічній практиці.

Література:

1. Хірургія : [підручник для вищих навчальних закладів] / [М.П. Захараш К., Н.Д. Кучер, А.І. Пойд, та ін.] ; під редакцією М.П. Захараша . – Вінниця : Нова Книга, 2014. – 688 с.;
2. Загальна хірургія : підруч. для студентів стомат. ф-тів вищ. мед. навч. закл. III-IV рівня акредитації / О. Є. Каніковський [та ін.] ; ред.: О. Є. Каніковський, С. В. Сандер, О. О. Фомін. - Вінниця : Рогальська І. О., 2019. - 268 с.
3. Хірургія : підручник : у 2 т. / С. О. Бойко [та ін.] ; ред.: П. Г. Кондратенко, В. І. Русин ; рец.: В. А. Сипливий , Б. О. Матвійчук, О. Є. Каніковський. - Вінниця : Нова Книга. - Т. 1. - 2019. - 704 с.
4. Загальна хірургія з клінічною психологією / За редакцією О.Є. Каніковського, В.П. Польового, О.І. Дронова, С.В. Сандера.- Вінниця:ФОП Рогальська І.О.- 2015.- 590с.
5. Загальна хірургія /За редакцією Я.С. Березницького, М.П. Захараша, В.Г. Мішалова, В.О. Шідловського.- Вінниця, Нова книга.- 2018, 344 с.
6. Загальна хірургія : [баз. підруч. для студентів вищ. навч. закл. - мед. унів., ін-тів й акад.] / С. Д. Хіміч [та ін.] ; ред.: С. Д. Хіміч, М. Д. Желіба. - 3-тє вид., перероб. і допов. - Київ : Медицина, 2018. - 608

Модуль 2.

Змістовний модуль 4. Грижі. Гострі та хронічні захворювання органів черевної порожнини, заочеревинного простору та прямої кишки. Урологічні захворювання.

Тема 20. Закриті та відкриті травми органів черевної порожнини: клінічні прояви, діагностика, хірургічна тактика та лікування. Шлунково-кишкові кровотечі: класифікація, клінічні прояви, хірургічна тактика та лікування. Синдром Золлінгера-Еллісона: патогенез, клініка, діагностика, хірургічна тактика та лікування.

Знати:

1. Класифікацію пошкоджень органів черевної порожнини;
2. Механізми і патогенез пошкоджень черевної стінки, органів черевної порожнини і заочеревинного простору;
3. Клінічну картину закритих травм живота;
4. Спеціальні методи дослідження хворих із закритою травмою живота;
5. Диференційну діагностику ушкоджень порожнистих, паренхіматозних органів і заочеревинного простору;
6. Особливості клінічного перебігу двухмоментних розривів паренхіматозних органів;

7. Особливості клінічного перебігу двохмоментних розривів паренхіматозних органів; ступені важкості кровотеч в залежності від об'єму крововтрати;
8. Основні положення надання невідкладної допомоги хворим з травмою органів черевної порожнини, терміни госпіталізації, об'єм діагностичних маніпуляцій;
9. Принципи та стандарти надання невідкладної допомоги;
10. Принципи та термін виконання оперативних втручань, об'єм їх.
11. Основні клінічні прояви ШКК, в залежності від джерела кровотечі. Класифікацію ступенів тяжкості крововтрати.
12. Діагностичну програму при підозрі на шлунковокишкову кровотечу. Діагностичне значення даних лабораторного та інструментального дослідження (розгорнутий клінічний аналіз крові, коагулограма, ФГДС, рентгенографія грудної порожнини та черевної порожнини, ЕКГ). Формулювання діагнозу.
13. Види і основні дані щодо клінічної фармакології 60 препаратів, які застосовуються для невідкладної допомоги пацієнтам з ШКК.
14. Невідкладну допомогу з використанням немедикаментозних засобів, консервативне лікування пацієнтів з ШКК, показання до використання ендоскопічних методів зупинки кровотечі, хірургічного лікування.
15. Методи профілактики ШКК.

Вміти:

1. Провести клінічний огляд хворого з травмою;
2. Всебічно обстежити потерпілого з травмою органів черевної порожнини, вирішення тактики лікування та надання хірургічної допомоги;
3. Провести оцінку тяжкості травми і ризику розвитку ускладнень;
4. Визначати порядок надання невідкладної допомоги травмованим;
5. Проводити диференційну діагностику різних видів пошкодження живота;
6. Визначити показання до екстреного хірургічного лікування.
7. Знання результатів лабораторних та інструментальних методів дослідження при закритій травмі живота;
8. Фізикального обстеження хворих з травмою органів черевної порожнини;
9. Ректального дослідження при травмі органів черевної порожнини;
10. Знанням діагностичних і лікувальних маніпуляцій при закритій травмі живота;
11. Проведенням необхідної передопераційної підготовки при закритій травмі живота;
12. Катетеризації сечового міхура;

- 13.Пункції вени;
- 14.Володіти технікою проведення реінфузії крові при масивній внутрішньочеревній кровотечі;
- 15.Володіти технікою пункції черевної порожнини та лапароцентезу.
- 16.Надавати невідкладну допомогу, призначати медикаментозне лікування, визначати показання до хірургічного лікування пацієнта з ШКК. Скласти профілактичні заходи.

Література:

1. Хірургія : [підручник для вищих навчальних закладів] / [М.П. Захараш К., Н.Д. Кучер, А.І. Пойд, та ін.] ; під редакцією М.П. Захараша . – Вінниця : Нова Книга, 2014. – 688 с.;
2. Загальна хірургія : підруч. для студентів стомат. ф-тів вищ. мед. навч. закл. III-IV рівня акредитації / О. Є. Каніковський [та ін.] ; ред.: О. Є. Каніковський, С. В. Сандер, О. О. Фомін. - Вінниця : Рогальська І. О., 2019. - 268 с.
3. Хірургія : підручник : у 2 т. / С. О. Бойко [та ін.] ; ред.: П. Г. Кондратенко, В. І. Русин ; рец.: В. А. Сипливий , Б. О. Матвійчук, О. Є. Каніковський. - Вінниця : Нова Книга. - Т. 1. - 2019. - 704 с.
4. Загальна хірургія з клінічною психологією / За редакцією О.Є. Каніковського, В.П. Польового, О.І. Дронова, С.В. Сандера.- Вінниця:ФОП Рогальська І.О.- 2015.- 590с.
5. Загальна хірургія /За редакцією Я.С. Березницького, М.П. Захараша, В.Г. Мішалова, В.О. Шідловського.- Вінниця, Нова книга.- 2018, 344 с.
6. Загальна хірургія : [баз. підруч. для студентів вищ. навч. закл. - мед. унів., ін-тів й акад.] / С. Д. Хіміч [та ін.] ; ред.: С. Д. Хіміч, М. Д. Желіба. - 3-тє вид., перероб. і допов. - Київ : Медицина, 2018. - 608

Модуль 2.

Змістовний модуль 5. Захворювання вен та артерій.

Тема 21. Травматичні пошкодження аорти та магістральних артерій:

клініка,діагностика, хірургічна тактика та лікування. Емболії та тромбози

біфуркацій аорти та магістральних артерій: етіологія, патогенез синдрому гострої ішемії, клінічна картина, діагностика, хірургічне лікування. Коарктація аорти, аневризми грудної аорти: етіологія, класифікація, клініка, діагностика, лікування. Хронічні облітеруючі захворювання магістральних артерій: етіологія, патогенез, класифікація, клінічні прояви, діагностика, хірургічна тактика та лікування.

Знати:

1. Знати клініку, тактику ведення та невідкладну допомогу гострих пошкоджень магістральних артерій та аорти;
2. Знати етіологію та патогенез гострої та хронічної артеріальної непрохідності;
3. Засвоїти класифікацію ступенів гострої гострої та хронічної ішемії кінцівок;
4. Знати клініку та методи обстеження при емболії, гострому тромбозі та хронічних облітеруючих захворюваннях залежно від локалізації ураження;
5. Знати принципи діагностики і лікувальної тактики при гострій та хронічній артеріальній недостатності;
6. Знати покази до оперативного лікування в залежності від виду патології серцево-судинної системи;
7. Знати методи консервативного та оперативного лікування;
8. Знати післяопераційні ускладнення та їх профілактику

Вміти:

1. Вміти зібрати та оцінити скарги, анамнез хворих з гострими тромбозами та емболіями магістральних артерій та розпізнати головні симптоми захворювання.
2. Вміти визначити індивідуальну схему обстеження. Вміти проводити пальпацію артерій нижньої кінцівки.
3. Вміти інтерпретувати результати проведених досліджень.
4. Вміти провести дифдіагностику гострої артеріальної оклюзії
5. Вміти поставити попередній діагноз.
6. Вміти визначати лікувальну тактику у конкретного хворого
7. Вміти надавати невідкладну допомогу при травмах аорти та магістральних артерій.

Література:

1. Хірургія : [підручник для вищих навчальних закладів] / [М.П. Захараш К., Н.Д. Кучер, А.І. Пойд, та ін.] ; під редакцією М.П. Захараша . – Вінниця : Нова Книга, 2014. – 688 с.;
2. Загальна хірургія : підруч. для студентів стомат. ф-тів вищ. мед. навч. закл. III-IV рівня акредитації / О. Є. Каніковський [та ін.] ; ред.: О. Є. Каніковський, С. В. Сандер, О. О. Фомін. - Вінниця : Рогальська І. О., 2019. - 268 с.
3. Хірургія : підручник : у 2 т. / С. О. Бойко [та ін.] ; ред.: П. Г. Кондратенко, В. І. Русин ; рец.: В. А. Сипливий , Б. О. Матвійчук, О. Є. Каніковський. - Вінниця : Нова Книга. - Т. 1. - 2019. - 704 с.
4. Загальна хірургія з клінічною психологією / За редакцією О.Є. Каніковського, В.П. Польового, О.І. Дронова, С.В. Сандера.- Вінниця:ФОП Рогальська І.О.- 2015.- 590с.

5. Загальна хірургія /За редакцією Я.С. Березницького, М.П. Захараша, В.Г. Мішалова, В.О. Шідловського.- Вінниця, Нова книга.- 2018, 344 с.
6. Загальна хірургія : [баз. підруч. для студентів вищ. навч. закл. - мед. ун-тів, ін-тів й акад.] / С. Д. Хіміч [та ін.] ; ред.: С. Д. Хіміч, М. Д. Желіба. - 3-тє вид., перероб. і допов. - Київ : Медицина, 2018. – 608
7. Vascular and Endovascular Surgery. Companion to Specialist Surgical Practice Series / Elsevier, 2018.- Issue 6.- ISBN 0702072532, 9780702072536.- 352 p.
8. Peripheral Arterial Disease: A Practical Approach. Nishtha Sareen, Abhishek Ojha / BoD – Books on Demand, 2018.- ISBN 1789842174, 9781789842173.- 126p.
9. Vascular Imaging and Intervention. Ducksoo Kim, Dan E Orron, Nilesh H Patel, Alik Farber / Jaypee Brothers, Medical Publishers Pvt. Limited, 2019.- ISBN 9385999028, 9789385999024.- 2500p.
10. War Doctor: Surgery on the Front Line. David Nott / Pan Macmillan, 2019.- ISBN 1509837043, 9781509837045.- 250p.

Модуль 2.

Змістовний модуль 5. Захворювання вен та артерій.

Тема 22. Гострий тромбоз вен: клінічна картина, діагностика, хірургічна тактика та лікування. Варикозна нижніх кінцівок: патогенез, клінічні прояви, діагностика, хірургічна тактика та лікування. Синдром стопи діабетика: патогенез, класифікація, клініка, діагностика, хірургічна тактика та лікування.

Знати:

1. Знати етіологію, класифікацію та клінічні симптоми варикозної хвороби і ХВН нижніх кінцівок;
2. Знати етіологію, класифікацію та клінічні симптоми тромбозу магістральних вен
3. Знати діагностичну програму при тромбозах, значення показників лабораторних та інструментальних методів дослідження;
4. Знати функціональні проби для виявлення стану клапанів поверхневих, комунікантних і глибоких вен;
5. Знати основні методи інструментальної діагностики ХВН, тромбозу магістральних вен та ПТФС;
6. Знати основні принципи виконання флебосонографії, діагностичні можливості, рентгеноконтрастної флебографії.
7. Знати методи лікування варикозної хвороби і ХВН нижніх кінцівок.
8. Знати тактику при варикозній хвороби і ХВН нижніх кінцівок.
9. Знати класифікацію, методи діагностики та особливості лікування діабетичної стопи

Вміти:

1. Вміти провести фізикальне обстеження та визначити основні синдроми при варикозній хворобі.
2. Вміти скласти індивідуальний план діагностичного пошуку та інтерпретувати результати обстежень.
3. Вміти провести дифдіагностику захворювань синдрому розширення поверхневих вен нижніх кінцівок (ВХ, ПТХ, флебодісплазії).
4. Виявляти ускладнення при тромбозах магістральних вен
5. Призначати лікування, проводити первинну та вторинну профілактику при тромбозах магістральних вен
6. Вміти обґрунтувати лікувальну тактику і прогноз

Література:

1. Хірургія : [підручник для вищих навчальних закладів] / [М.П. Захараш К., Н.Д. Кучер, А.І. Пойд, та ін.] ; під редакцією М.П. Захараша . – Вінниця : Нова Книга, 2014. – 688 с.;
2. Загальна хірургія : підруч. для студентів стомат. ф-тів вищ. мед. навч. закл. III-IV рівня акредитації / О. Є. Каніковський [та ін.] ; ред.: О. Є. Каніковський, С. В. Сандер, О. О. Фомін. - Вінниця : Рогальська І. О., 2019. - 268 с.
3. Хірургія : підручник : у 2 т. / С. О. Бойко [та ін.] ; ред.: П. Г. Кондратенко, В. І. Русин ; рец.: В. А. Сипливий , Б. О. Матвійчук, О. Є. Каніковський. - Вінниця : Нова Книга. - Т. 1. - 2019. - 704 с.
4. Загальна хірургія з клінічною психологією / За редакцією О.Є. Каніковського, В.П. Польового, О.І. Дронова, С.В. Сандера.- Вінниця:ФОП Рогальська І.О.- 2015.- 590с.
5. Загальна хірургія /За редакцією Я.С. Березницького, М.П. Захараша, В.Г. Мішалова, В.О. Шідловського.- Вінниця, Нова книга.- 2018, 344 с.
6. Загальна хірургія : [баз. підруч. для студентів вищ. навч. закл. - мед. унів., ін-тів й акад.] / С. Д. Хіміч [та ін.] ; ред.: С. Д. Хіміч, М. Д. Желіба. - 3-тє вид., перероб. і допов. - Київ : Медицина, 2018. – 608
7. Vascular and Endovascular Surgery. Companion to Specialist Surgical Practice Series / Elsevier, 2018.- Issue 6.- ISBN 0702072532, 9780702072536.- 352 p.
8. Vascular Imaging and Intervention. Ducksoo Kim, Dan E Orron, Nilesh H Patel, Alik Farber / Jaypee Brothers, Medical Publishers Pvt. Limited, 2019.- ISBN 9385999028, 9789385999024.- 2500p.

Модуль 3.

Змістовний модуль 1. Організаційні особливості надання хірургічної допомоги при надзвичайних станах.

Тема 31. Організаційні особливості надання хірургічної допомоги при надзвичайних станах. Сучасні види зброї. Можлива структура санітарних втрат. Особливості структурних і функціональних змін тканин залежно від виду зброї.

Знати:

1. Знати об'єм та організацію хірургічної допомоги в діючій армії.
2. Знати етапи медичної евакуації
3. Знати види допомоги які надаються пораненим в умовах надзвичайних ситуацій та воєнних дій.
4. Знати принципи медичного сортування на етапах евакуації.
5. Знати види медичної допомоги в системі етапного лікування.
6. Знати особливості ВПХ сучасної війни
7. Знати класифікацію травм.

Вміти:

1. Вміти організувати надання хірургічної допомоги в умовах бойових дій та надзвичайних ситуацій.
2. Вміти забезпечити етапне сортування хворих для надання хірургічної допомоги
3. Вміти надавати різні види медичної допомоги в системі етапного лікування
4. Вміти розрізняти види травм в залежності від класифікації чинники який поранив.

Література:

1. Леонтій Войтович, Юрій Овсінський. Від зачатків військової організації до професійних найманих армій / Litres.- 2019.- ISBN 5041388156, 9785041388157.-250с.
2. Lance P. Steahly, David W. Cannon (Sr.). The Evolution of Forward Surgery in the US Army: From the Revolutionary War to the Combat Operations of the 21st Century / Government Printing Office, 2018 - 476 стор. ISBN 0160947847, 9780160947841.
3. Mansoor Ali Khan, Morgan McMonagle. Trauma: Code Red: Companion to the RCSEng Definitive Surgical Trauma Skills Course / CRC Press, 3 вер. 2018 p. - 238 стор. ISBN 1351105620, 9781351105620
4. Joseph M. Galante, Matthew J. Martin, Carlos J. Rodriguez, Wade Travis Gordon. Managing Dismounted Complex Blast Injuries in Military & Civilian Settings: Guidelines and Principles / Springer, 11 квіт. 2018 p. - 301 стор. ISBN 3319746723, 9783319746722
5. Miguel A. Cubano. Emergency War Surgery, 5th US Revision / United States Department of Defense, 1 жовт. 2018 p. - 449 стор. ISBN 0160940044, 9780160940040
6. Посібник до практичних занять з військово-польової хірургії. За ред. О.Є. Лоскутова / Тернопіль.- Укрмедкнига.- 2003.- 218 с.

7. Військова хірургія з хірургією надзвичайних ситуацій. За ред В.Я. Білого / Тернопіль.- Укрмедкнига.- 2004.- 185 стор.
8. Загальна хірургія : підруч. для студентів стомат. ф-тів вищ. мед. навч. закл. III-IV рівня акредитації / О. Є. Каніковський [та ін.] ; ред.: О. Є. Каніковський, С. В. Сандер, О. О. Фомін. - Вінниця : Рогальська І. О., 2019. - 268 с.
9. Хірургія : підручник : у 2 т. / С. О. Бойко [та ін.] ; ред.: П. Г. Кондратенко, В. І. Русин ; рец.: В. А. Сипливий , Б. О. Матвійчук, О. Є. Каніковський. - Вінниця : Нова Книга. - Т. 1. - 2019. - 704 с.
10. Загальна хірургія з клінічною психологією / За редакцією О.Є. Каніковського, В.П. Польового, О.І. Дронова, С.В. Сандера.- Вінниця:ФОП Рогальська І.О.- 2015.- 590с.
11. Загальна хірургія /За редакцією Я.С. Березницького, М.П. Захараша, В.Г. Мішалова, В.О. Шідловського.- Вінниця, Нова книга.- 2018, 344 с.
12. Загальна хірургія : [баз. підруч. для студентів вищ. навч. закл. - мед. унів., ін-тів й акад.] / С. Д. Хіміч [та ін.] ; ред.: С. Д. Хіміч, М. Д. Желіба. - 3-тє вид., перероб. і допов. - Київ : Медицина, 2018. – 608
13. Хірургія : [підручник для вищих навчальних закладів] / [М.П. Захараш К., Н.Д. Кучер, А.І. Пойд, та ін.] ; під редакцією М.П. Захараша . – Вінниця : Нова Книга, 2014. – 688 с.;

Модуль 3.

Змістовний модуль 1. Організаційні особливості надання хірургічної допомоги при надзвичайних станах.

Тема 32. Особливості надання допомоги в польових умовах та екстремальних ситуаціях при пораненнях грудної клітки, органів черевної порожнини, черепа, головного мозку, хребта та спинного мозку.

Знати:

1. Знати етапи медичної евакуації
2. Знати принципи медичного сортування на етапах евакуації.
3. Знати види медичної допомоги в системі етапного лікування.
4. Знати надання допомоги в польових умовах та екстремальних ситуаціях при пораненнях грудної клітки;
5. Знати надання допомоги в польових умовах та екстремальних ситуаціях при пораненнях органів черевної порожнини та заочеревинного простору;
6. Знати надання допомоги в польових умовах та екстремальних ситуаціях при пораненнях черепа, головного мозку, хребта та спинного мозку;
7. Знати надання допомоги в польових умовах та екстремальних ситуаціях при пораненнях кінцівок.

Вміти:

1. Вміти проводити медичне сортування хворих.
2. Вміти виконувати надання допомоги в польових умовах та екстремальних ситуаціях при пораненнях грудної клітки;
3. Вміти виконувати надання допомоги в польових умовах та екстремальних ситуаціях при пораненнях органів черевної порожнини;
4. Вміти виконувати надання допомоги в польових умовах та екстремальних ситуаціях при пораненнях черепа, хребта, головного та спинного мозку.
5. Вміти виконувати надання допомоги в польових умовах та екстремальних ситуаціях при пораненнях кінцівок.

Література:

1. Леонтій Войтович, Юрій Овсінський. Від зачатків військової організації до професійних найманих армій / Litres.- 2019.- ISBN 5041388156, 9785041388157.-250с.
2. Lance P. Steahly, David W. Cannon (Sr.). The Evolution of Forward Surgery in the US Army: From the Revolutionary War to the Combat Operations of the 21st Century / Government Printing Office, 2018 - 476 стор. ISBN 0160947847, 9780160947841.
3. Mansoor Ali Khan, Morgan McMonagle. Trauma: Code Red: Companion to the RCSEng Definitive Surgical Trauma Skills Course / CRC Press, 3 вер. 2018 р. - 238 стор. ISBN 1351105620, 9781351105620
4. Joseph M. Galante, Matthew J. Martin, Carlos J. Rodriguez, Wade Travis Gordon. Managing Dismounted Complex Blast Injuries in Military & Civilian Settings: Guidelines and Principles / Springer, 11 квіт. 2018 р. - 301 стор. ISBN 3319746723, 9783319746722
5. Miguel A. Cubano. Emergency War Surgery, 5th US Revision / United States Department of Defense, 1 жовт. 2018 р. - 449 стор. ISBN 0160940044, 9780160940040
6. Посібник до практичних занять з військово-польової хірургії. За ред. О.Є. Лоскутова / Тернопіль.- Укрмедкнига.- 2003.- 218 с.
7. Військова хірургія з хірургією надзвичайних ситуацій. За ред В.Я. Білого / Тернопіль.- Укрмедкнига.- 2004.- 185 стор.
8. Загальна хірургія : підруч. для студентів стомат. ф-тів вищ. мед. навч. закл. III-IV рівня акредитації / О. Є. Каніковський [та ін.] ; ред.: О. Є. Каніковський, С. В. Сандер, О. О. Фомін. - Вінниця : Рогальська І. О., 2019. - 268 с.
9. Хірургія : підручник : у 2 т. / С. О. Бойко [та ін.] ; ред.: П. Г. Кондратенко, В. І. Русин ; рец.: В. А. Сипливий , Б. О. Матвійчук, О. Є. Каніковський. - Вінниця : Нова Книга. - Т. 1. - 2019. - 704 с.
10. Загальна хірургія з клінічною психологією / За редакцією О.Є. Каніковського, В.П. Польового, О.І. Дронова, С.В. Сандера.- Вінниця:ФОП Рогальська І.О.- 2015.- 590с.

11. Загальна хірургія /За редакцією Я.С. Березницького, М.П. Захараша, В.Г. Мішалова, В.О. Шідловського.- Вінниця, Нова книга.- 2018, 344 с.
12. Загальна хірургія : [баз. підруч. для студентів вищ. навч. закл. - мед. унів., ін-тів й акад.] / С. Д. Хіміч [та ін.] ; ред.: С. Д. Хіміч, М. Д. Желіба. - 3-тє вид., перероб. і допов. - Київ : Медицина, 2018. – 608
13. Хірургія : [підручник для вищих навчальних закладів] / [М.П. Захараш К., Н.Д. Кучер, А.І. Пойд, та ін.] ; під редакцією М.П. Захараша . – Вінниця : Нова Кннига, 2014. – 688 с.;